

ORIENTALISTIKAPÄEVAD 1989

INDREK UDE, HARRI INTS

Sõnumitooja nr 3-4 veebruar 1989

Mao-aasta kuuendal päeval, 11. veebruaril viis minutit enne 11 oli enamus Tartu Ülikooli Raamatukogu konverentsisaali toolidest hõivatud. Sumiseti tavapärasest vähem, kuid vaikset elevust oli siiski tunda. Tähelepanu köitis EAO infolehe "Sõnumitooja" värske esiknumber, mille lugemine andis algavale konverentsile soodsa eelhäälestuse. Orientalistikapäevade avatakti lõi Linnart Mäll, kelle sõnavõtt on trükitud 1. lk.

Esimese esinemise au selgitas konverentsi esimese poole juhataja Leo Normet. Kindlakäeliselt lõi ta lahti esimese ümbriku ja – Andres Herkel "Budism – pessimistlik või optimistlik õpetus?". A. Herkel refereeris peamiselt sajandialguse budoloogide uurimusi, kes üritasid Buddha õpetust paigutada euroopaliku teaduse dualistlikku mõõtkavva. Selgus, et võib küll uurida nii budismi pessimismi, kui ka optimismi, kuid tänapäeva bodoloogia sellisest küsimuseasetusest enam lähtuda ei saa.

Budoloogia ajaloost tänapäeva tõi Harri Intsi mõtisklus "Meeletervendamise võimalikkusest". H. Ints vaatles budismi meeletervenduslikku külge. Ta küsis, kas psühholoogiline teadmine või budistliku psühholoogia seisukohtade tundmine viib otse meeletervendusele? Ja hoiatas, et konstateeriv teadmine ei ole veel mõistmine. Edasi küsis ta, kas meeletervendus on millegi hävitamine-kaotamine? Ja vastas, et tegeledes ahistusseisundi hävitamisega, viibib inimene tegelikult selles seisundis edasi. Pääs on ahistuse ületamises mõistmise läbi. Aga ikkagi, mis siis takistab meeletatust meeletervendamisele? Hirm mõistmise ees! H. Ints rõhutas, et eriti tähtis on meeletervenduse läbiviija (psühhoterapeudi) isik, kelle meel ei tohi olla ahistatud-pärsitud.

Mart Helme vaatles kristluse Jaapanisse jõudmise lugu. 1549. a saabusid portugallastest jesuiidi misjonärid. 1582. a oli Jaapanis 200 kirikut. Võitlevate riikide ajajärgul soodustasid kristluse levikut jesuiitide pakutud arstiabi ja tulirelvad. Kristlus muutus populaarseks ja portugallastele lisandusid Inglise ja Madalmaade protestandid ning Hispaania katoliiklased. Kuivõrd Euroopast saabunud kristlased segasid end poliitikasse, siis anti 1587. a määrus, mis nad Jaapanist pagendas. 1614. a keelati ristiusk üldse, 1630. a kristliku kirjanduse Jaapanisse toomine, 1630-33 pidid lahkuma kõik välismaalased. M. Helme märkis, et vastupanu kristlusele lähtus neokonfutsianistlikust ideoloogiast. Tänapäeval on Jaapanis ca 1 miljon kristlast.

Peeter Olesk kõneles "Noor-Eesti põlvkonna oriendi-huvist". Meile on põhjalikult teada Noor-Eesti Euroopa-käsitlus, kuid sellest on vähe, et avada täielikult Noor-Eestit. Vaieldamatu tõsiasjana tuleb kinnitada nooreestlaste suundumust Orienti. Nende huvide taustaks oli orientalistika üldine elavnemine sajandivahetusel. Selles kontekstis andis nende oriendi-lähenedamisele tooni inimese eetilise käsitlus. P. Olesk ei jätnud ütlemata, et materjali läbitöötamine on tohutult tülikas, kuid siiski vältimatu, kui me tahame nooreestlastes täielikult selgusele jõuda. Ettekande lõppu tõi ta kahtlusenoote: "Kas Noor-Eesti Oriendi-haare oli süsteemne, väljaarendatud, või on see üksnes meie lähtealus.

Pärast vaheaega anti käärid, kinnised ümbrikud ja mikrofoni Andres Ehini valdusse. Jätkas Tarmo Kulmar: "Mõjutussüsteemid totalitaarses riigis". Mõjutus on teadlik tegevus, mille eesmärgiks on soovitud muutuste esilekutsumine antud objektis. Mõjutussüsteem totalitaarses riigis on iseloomustatav kui rituaalne vägivald. Teadus on selles süsteemis surutud riigivõimu teenistusse, mistõttu prevaleerib müüdilisus. Kuna totalitaarne riik on võõrandunud eesmärgiks omaette, siis tegeleb selline riik pideva enesestimulatsiooniga. Ainult ennast stimuleerivad süsteemid aga kulutavad end läbi ja lakkavad varem või hiljem olemast.

Ülo Valk kõneles muinasjutu "Vaanelaps käoks" (AT 720) usundiloolisest taustast. Ihu hinge, elujõu seostamine skeleti või inimese üksikute luudega, mis on muinasjututüübi AT 720 tuumaks, on inimkonna vanemaid uskumusi. Näiteks laplased uskusid, et kui surnu luud katki murda, siis ei saa hing uues ilmas uut ihu. Ü. Valk oletas, et AT720 lähtekohaks on Põhja-Euraasia kultuurivöönd. Muinasjutu lõplik kujunemine toimus aga indo-euroopa rahvaste juures, kus erinevad šamanistlikud kultuurid kokku puutusid.

Konverentsi lõpetas Linnart Mäll ettekandega "Kaamasuutra tõlkimise probleemidest". Kaamasuutra tekst on kirja pandud 2. saj Vatsjajana poolt, selle kommentaarid on aga (hakkavad peagi ilmuma Vikerkaares) 13. sajandil. Vahepealne islami ekspansioon Indias pärssis sealseid kultuuritraditsioone. Ka kama kui üks kolmest elusihist oli indialastele selleks ajaks suhteliselt võõraks jäänud. 13. sajandi kommentaatorid püüdsid seda taas mõistetavaks muuta. 1930-ndatel aastatel hakkasid Lääne orientalistid aru saama, et kommentaaridesse tuleb suhtuda ettevaatlikult, neist ei saa lähtuda Kaamasuutra tõlkimisel, kuna nad sisaldavad ju eelkõige oma ajastu nõudeid.

Kaamasuutra keel on raske, see teos kuulub stiili poolest puhtteaduslike traktaatide hulka. Subjektiivsetest tõlkeraskustest tõi L. Mäll esile selle, et teksti tuleb antud olukorras eestindada osade kaupa järjejutuna, mis raskendab tõlketeksti kui terviku korrastamist ja ühtlustamist.

Ilmselt liig enesekindlatele harrastustõlkijatele oli mõeldud meeldetuletus, et tõlkimisel on esmane ikkagi oma emakeele tundmine, teiseks on väga oluline orienteerumine aine ja alles kolmandal kohal tõlgitava keele valdamine.

Teise päeva, 12. veebruari hommikul koguneti Ülikooli peahoonesse sümposioonile "Ida traditsiooniline kultuurimudel ja nüüdisaeg". Sümposiooni juhataja Peeter Olesk esitas lähteteesid: (a) kui me vaatleme Ida kultuure ja nüüdisaega, siis kuidas minna pragmaatiliselt lähenemiselt

fundamentaalsele alusele; (b) teadmiste vahendatuse ületamise probleem ehk kuidas kõrvaldada sekundaarsetest allikatest tingitud häiritus; (c) kuidas diagnoosida Idasse suhtumise kaudu nüüdisaega. Vestluses osalesid Peeter Olesk, Leo Normet, Jaan Kaplinski, Peeter Vähi, Madis Kõiv, Andres Ehin, Ivar Kull, Priit Heinsalu, Linnart Mäll, Ülo Valk, Haljand Udam, Harri Ints, Eduard Parhomenko, Rein Põllumaa, Tõnu Randla. Aegajalt kalduti üldteoreetilistelt teesidelt nüansirikastesse konkreetsustesse, mistõttu arutelu rikastus mitmete meeli erutavate kõrvalliinidega.

Nagu juba kombeks saanud, lõpetati ka seekord esteetilise pärastlõunaga Ülikooli klubis. Mediteerisid Jaan Kaplinski (Lin-zi teemadel) ja Mart Helme. Sven Grünberg oli kaasa toonud plaate, kus india muusikud mängisid euroopa viiulil ja kitarril india klassikalist muusikat. Saali vapustas Andres Ehini kõuehää, mida mahndasid india tantse tantsivate eesti tüdrukute jalavõrutilinad. Öhtu lõpuks kutsus Vanemuise draamastudio kuud vaatama – Rein Raud oli tõlkinud No-etenduse "Mahajäetud vanake".

Jäägem ootama hobuse-aasta orientalistikapäevi!